

Maak standaarden voor beoordelaars eenduidiger

Veel mbo-instellingen werken ermee: de proeve van bekwaamheid. Met dit exameninstrument beoordelen praktijkexaminatoren van een bedrijf of instelling in de beroepspraktijk competenties van mbo-studenten. Onderwijsinstellingen moeten daarbij waarborgen dat deze beoordeling valide en betrouwbaar is. Uit onderzoek blijkt dat beslissingen die deze praktijkexaminatoren nemen, het meest worden beïnvloed door hoe zij de beoordelingsstandaarden interpreteren en toepassen. Daarin zitten grote verschillen.

Rianne Banning

De proeve van bekwaamheid is een examen waarbij studenten hun competenties demonstreren in een realistische beroepsituatie. Tijdens de proeve observeren, interpreteren en beoordelen praktijkexaminatoren product en proces, met behulp van een observatielijst met standaarden waaraan moet worden voldaan. Onderwijsinstellingen kopen deze proeven van bekwaamheid vaak in bij gecertificeerde examenleveranciers, waardoor de kwaliteit van dit exameninstrument op orde lijkt. Het garanderen van de kwaliteit tijdens het examenproces is voor onderwijsinstellingen echter vaak een worsteling, omdat onderwijsinstellingen te weinig zicht hebben op het examenproces.

Het onderzoek

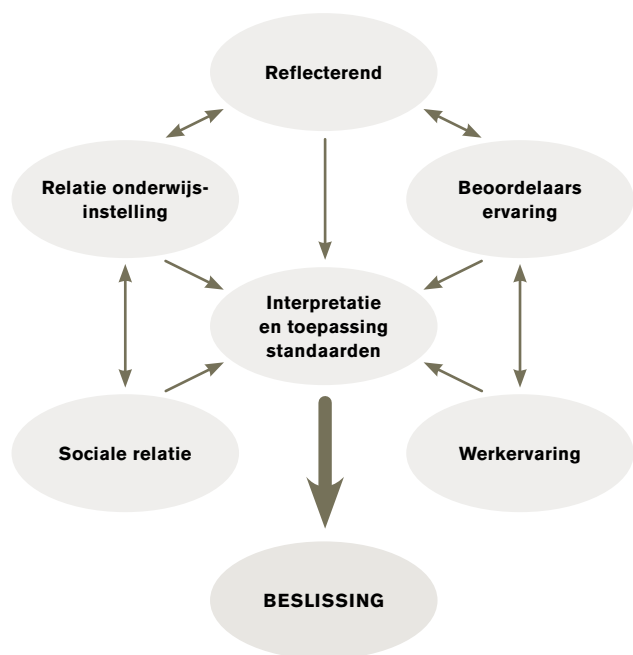
Om de kwaliteit van het examenproces, de beoordeling van de proeve, te garanderen, is het zinvol om het beslissingsproces van praktijkexaminatoren te onderzoeken. Welke factoren beïnvloeden de beslissing van de praktijkexaminatoren tijdens de proeve van bekwaamheid en wat zegt dit over de kwaliteit van de beslissing? Het onderzoek bestond uit twaalf semigestructureerde interviews bij praktijkexaminatoren. De beïnvloedingsfactoren zoals die bekend zijn uit de literatuur, werden bevestigd. De praktijkexaminatoren waren in dienst van een bedrijf of instelling en examineerden mbo-studenten van diverse mbo's waaronder ROC A12, in de recreatie-, zorg-, commerciële dienstverlenings-, sport en beweging- of handelssector.

Examineren in de praktijk:
welke factoren zijn van
invloed op de beslissing?

Centrale rol voor examenstandaard

In tien van de twaalf gevallen was degene die de stage begeleidde, dezelfde als degene die de proeve beoordeelde. Deze praktijkexaminatoren gaven aan dat zij persoonlijke vaardigheden en ontwikkeling tijdens de stageperiode bewust of onbewust mee lieten spelen in het interpreteren van de standaarden van het exameninstrument: 'Als het examen onvoldoende is, kijk ik naar de stage, het proces.' Of: 'Iedereen komt op een ander niveau binnen en maakt een andere groei door. Ja, dat beoordeel ik anders'. Opvallend is dat zes praktijkexaminatoren het als voordeel zagen om de stageperiode te laten meewegen in de eindbeslissing. 'Het kan zijn dat net tijdens het examen de bewoner boos of agressief wordt. Dan moet ik tegen de leerling zeggen: 'je hebt het niet gehaald', terwijl ik weet dat ze het wel kan.'

Ervaren beoordelaars waren zich bewust van de standaarden, maar zij gebruikten bij hun beoordeling vooral hun 'fingerspitzengefühl'. Zij zagen de standaarden als een kapstok en interpreteerden deze vanuit hun ervaring en voelden zich daardoor zelfverzekerder: 'Onervaren beoordelaars tekenen volgens mij heel snel af. Ik denk dat ik dat in het begin ook weleens heb gedaan. Die verantwoordelijkheid is ook wel wat. Je wilt de discussie niet aangaan.' De meeste praktijkexaminatoren overlegden bij twijfel met een collega. Alleen in de zorg- en de recreatiesector werd de beslissing door twee personen genomen. Alle geïnterviewden gaven aan het lastig te vinden om studenten in de laatste fase van de opleiding te laten zakken. Vier prak-

Figuur 1. Wat beïnvloedt de beslissing van de praktijkexaminator? (herziening van het conceptueel model dat gebaseerd was op Baartman (2008), Wyatt-Smit & Castleton (2007) en Trede & Smith (2014))

tijkexaminateuren zagen dit als een persoonlijke nederlaag; zij voelden het alsof hun begeleiding tekort was geschoten.

Volgens de praktijkexaminateuren beïnvloedde de onderwijsinstelling hun beslissing op twee manieren. Ten eerste bij een gezamenlijke beoordeling door een praktijk- en school-examinator. Ten tweede als praktijkexaminateuren hun beslissing lieten beïnvloeden door de kloof die zij ervoeren tussen de onderwijsinstelling en de praktijk. Als standaarden niet overeenkwamen met de praktijk of als de student theoretische kennis miste, werd de oorzaak bij de onderwijsinstelling gelegd. De praktijkexaminateuren pasten dan de interpretatie van de standaarden van het exameninstrument aan.

Geconcludeerd kan worden dat interpretatie en toepassing van standaarden de grootste invloed hadden op de beslissing die praktijkexaminateuren namen. Deze centrale factor werd beïnvloed door de andere factoren, zie Figuur 1.

Aanbevelingen

De kwaliteit van beslissingen van praktijkexaminateuren bij een proeve van bekwaamheid kan verhoogd worden door de standaarden met beoordelaars te kalibreren, bijvoorbeeld tijdens een training aan de hand van een praktijkcasus. Als de interpretatie van de standaarden eenduidig is voor beoordelaars, zal de beslissing minder worden beïnvloed door overige factoren, zoals onzekerheid, sociale relatie en ervaring. Door deze training te laten plaatsvinden op het roc met praktijk-

In deze rubriek komen docenten aan het woord die een masteropleiding volgen en als onderdeel daarvan onderzoek doen. Onderzoek is bij uitstek een middel om vraagstukken in de eigen onderzoekspraktijk eens van een andere kant te bekijken of beter te onderbouwen. De auteurs geven een impressie van hun onderzoeksresultaten en laten zo tegelijkertijd zien welke prangende vragen er leven onder mbo-docenten. De selectie van onderzoeken staat onder supervisie van Elly de Bruijn, lector Beroepsonderwijs, Hogeschool Utrecht en bijzonder hoogleraar Pedagogisch-didactische vormgeving van beroepsonderwijs, volwasseneneducatie en levenslang leren, Universiteit Utrecht. Zij begeleidt hen bij het schrijven. De eindredactie berust bij het vakblad Profiel.

Informatie: elly.debruijn@hu.nl en ben.claessens@profielproducties.nl

beoordelaars uit de branche kan de relatie met de opleiding verstevigd worden.

Daarnaast moet de proeve van bekwaamheid ingebed zijn in een examenprogramma op opleidingsniveau waarbij de proeve slechts één van de examenvormen is (Baartman, 2008). De zwakke kanten van deze examenvorm kunnen dan gecompenseerd worden door andere vormen en vice versa. Geen enkele beoordelingsvorm is immers honderd procent valide en betrouwbaar.

Literatuur

- > Baartman, L. K. J. (2008). *Assessing the assessment: Development and use of quality criteria for Competence Assessment Programmes*. Proefschrift. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- > Trede, F., & Smith, M. (2014). *Workplace educators' interpretations of their assessment practices: a view through a critical practice lens*. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 39(2), 154-167. doi:10.1080/02602938.2013.803026.
- > Wyatt-Smit, C., & Castleton, G. (2005). *Examining how teachers judge student writing: an Australian case study*. *Journal of Curriculum Studies*, 37(2), 131-154. doi: 10.1080/0022027032000242887

De auteur is docent en lid van de examencommissie bij ROC A12 in Velp en volgt de Master Onderwijskundig Advies en Ontwerp aan de Universiteit Utrecht